

FAS

Ülke Raporu

ISIB
TURKISH
HVAC-R

2025

 İÇİNDEKİLER

1. ÜLKE HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
2. FAS'IN TÜM ÜRÜNLERDE ÜLKE BAZINDA İTHALAT VERİLERİ.....	4
3. FAS'IN TÜM ÜRÜNLERDE ÜLKE BAZINDA İHRACAT VERİLERİ.....	6
4. FAS'IN İKLİMLENDİRME SEKTÖRÜ İTHALATI.....	7
5. FAS'IN TÜRKİYE'DEN SEKTÖR İTHALATI VERİLERİ.....	9
6. FAS'IN EN ÇOK İTHAL ETTİĞİ 20 SEKTÖR ÜRÜNÜ.....	10
7. FAS'IN ÜLKE BAZINDA SEKTÖR İHRACAT VERİLERİ.....	11
8. TÜRKİYE-FAS SERBEST TİCARET ANTLAŞMASI	12

1. ÜLKE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tablo 1: Ülke Hakkında Genel Bilgiler

Resmi adı	Fas Krallığı
Nüfus	37,3 Milyon (2024, IMF tahmini)
Yüzölçümü	710.850 km ²
Dil	Arapça, Berberice, Fransızca
Başkent	Rabat
Saat Dilimi	GMT+5, Türkiye'den 2 saat ileridedir.
Para Birimi	Fas Dirhemi (MAD) 1 MAD=3,53 TL 1 USD= 10,05 MAD (14 Ocak 2025)
Yönetim Biçimi	Parlamerter Anayasal Monarşi
Devlet Başkanı	VI. Muhammed (Kral), Aziz AKHANNOUCH (Başbakan)
GSYİH	157,09 Milyar USD (2024, IMF tahmini)
GSYİH Büyüme Hızı	% 2,8 (2024, IMF tahmini)
Toplam İhracat	42,4 Milyar USD (2023, Trade Map)
Toplam İthalat	70,6 Milyar USD (2023, Trade Map)
Türkiye'nin Ülkeye İhracatı	3,6 Milyar USD (2023, Trade Map)
Türkiye'nin Ülkeden İthalatı	1,1 Milyar USD (2023, Trade Map)
Ülkedeki Elektrik Altyapısı	220 V/50 Hz/C-E Priz Yapısı

Afrika kıtasının kuzeybatı ucunda yer alan ve Kuzey'de Cebelitarık Boğazı ve Akdeniz, doğuda Cezayir, güneyde Moritanya ve batıda Atlas Okyanusu ile çevrili olan Fas, Cebel-i Tarık boğazına hakim stratejik bir konuma sahiptir. Cezayir sınırı 1,617 km, Moritanya sınırı 1,213 km olup Akdeniz ve Atlas Okyanusundaki sahil şeridi 3.500 kilometreyi geçmektedir. Kuzey'deki Sebta ve Melillia kentleri İspanyol idaresi altındadır. Atlas dağları ülkeyi güneyden kuzeye kesmekte, kuzeyde ise Rif sıradağları Akdeniz'e paralel olarak uzanmaktadır.

Dünyanın en büyük fosfat yataklarına sahip olan Fas ekonomisini; tarım, imalat, balıkçılık ve turizm sektörü gelirleri ve dış ülkelerde çalışan Faslıların ülkeye getirdikleri dövizlerle ayakta tutmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren Fas, IMF ve Dünya Bankası ile iş birliği içinde başarılı bir ekonomik reform sürecine girmiş, bu çerçevede, dış ticaret rejiminin liberalleştirilmesi, yeni yatırım kanunu, özelleştirme programı ve bankacılık sisteminin iyileştirilmesine gidilmiştir. Fas ekonomisinin son 10 yılda tarım ve fosfata bağımlılığı azalarak, imalat ve hizmet sektörlerinin GSYİH'daki payları artmıştır. Yine de tarım ülke ekonomisinde önemli bir yer tutmakta, GSYİH, tarım sektörünün performansına göre yıllar itibarıyla değişkenlik göstermektedir.

Ülkede ekonomik aktivite Kazablanka ve Rabat etrafında yoğunlaşmıştır. Hükümet, az nüfuslu bölgelerdeki iş imkanlarını geliştirmek amacıyla yatırım teşvikleri uygulamaktaysa da köyden kente göç önlenememektedir.

2. FAS'IN TÜM ÜRÜNLERDE ÜLKE BAZINDA İTHALAT VERİLERİ

Fas, 2023 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %3'lük bir düşüş ile toplam 70,6 milyar dolar ithalat gerçekleştirmiştir. Fas bu ithalat rakamı ile 2023 yılında dünyadaki ithalatta 49. Sırada yer alarak toplam dünya ithalatından binde 2'lik bir pay almıştır.

Tablo 2.1: Fas'ın En Çok İthalat Yaptığı 20 Ülke (Birim: Bin ABD Doları)

No	Ülkeler	2021	2022	2023	2022-2023 Değişimi (%)	2023 Yılı Payı (%)
1	İspanya	9.228.029	10.271.071	11.078.073	7,86	15,68
2	Çin	6.870.479	7.309.266	7.505.898	2,69	10,62
3	Fransa	6.188.993	7.711.540	7.469.340	-3,14	10,57
4	ABD	3.745.619	5.414.058	5.970.402	10,28	8,45
5	Türkiye	3.381.864	3.751.028	3.610.532	-3,75	5,11
6	Almanya	2.574.525	2.979.423	3.490.964	17,17	4,94
7	İtalya	2.973.294	3.300.733	3.400.988	3,04	4,81
8	Suudi Arabistan	1.814.970	4.703.545	2.340.329	-50,24	3,31
9	Portekiz	1.638.872	1.345.963	1.644.316	22,17	2,33
10	Brezilya	848.884	1.296.561	1.557.719	20,14	2,20
11	Hindistan	1.070.082	1.377.978	1.481.161	7,49	2,10
12	BAE	1.023.240	1.430.927	1.302.114	-9,00	1,84
13	Romanya	758.660	1.037.803	1.187.462	14,42	1,68
14	Belçika	1.055.757	1.043.320	1.071.819	2,73	1,52
15	Mısır	819.531	1.024.982	924.287	-9,82	1,31
16	Rusya	2.015.534	2.259.767	896.182	-60,34	1,27
17	Polonya	691.686	751.034	872.813	16,21	1,24
18	B. Krallık	727.567	810.317	843.365	4,08	1,19
19	Hollanda	906.035	837.502	798.322	-4,68	1,13
20	Kanada	572.282	712.233	706.741	-0,77	1,00
	Toplam	58.667.257	72.832.659	70.671.817	-2,97	100

Kaynak: TradeMap

Fas'ın en büyük ticaret ortağı ülkeye Avrupa kıtasındaki en yakın nokta olan İspanya'dır. Türkiye, Fas'ın toplam ithalatında 5. sırada yer almaktadır. Ülkemiz Fas'ın 2023 yılı ithalatından %5 pay almaktadır. Fas'ın en çok ithal ettiği ürün grupları ise petrol ürünleri, motorlu araçlar ve parçalarıdır. Bu ürünlerin ithalatı Fas'ın toplam ithalatının beşte birine tekabül etmektedir. Bu ürünlerin dışında Fas; buğday, kömür, televizyon ve telefonlar, şeker ve mamulleri ithalatı gerçekleştirmektedir.

Tablo 2.2: Fas'ın En Çok İthalat Gerçekleştirdiği İlk 20 Ürün (Birim: Bin ABD Doları)

No	GTİP Kodu	GTİP Açıklaması	2021	2022	2023	2022-2023 Yılları Değişimi (%)
1	271019	Diğer yağlar ve müstahzarlar	4.534.645	8.803.630	6.931.576	-21,26%
2	271113	Bütan (sıvılaştırılmış)	1.644.204	2.172.687	1.619.899	-25,44%
3	100199	Buğday (makarnalık durum buğdayı hariç) ve mahlut; tohumluk olmayan	1.158.046	2.139.603	1.476.714	-30,98%
4	880730	Uçak, helikopter veya insansız hava taşıtlarının diğer aksam ve parçaları	0	1.428.298	1.387.005	-2,89%
5	270119	Diğer taşkömürleri	953.715	2.065.760	1.376.372	-33,37%
6	870332	Motorlu taşıt; dizel/yarı dizel (1500cm ³ <silindir hacmi=<2500cm ³)	1.006.523	846.018	1.020.409	20,61%
7	170114	Diğer kamış şekeri	657.740	780.554	995.023	27,48%
8	840734	Kara taşıtları için motorlar-silindir hacmi>1000cm ³	577.584	750.070	920.152	22,68%
9	281410	Saf amonyak	769.286	2.113.049	872.319	-58,72%
10	740811	Rafine edilmiş bakırdan tel; enine kesit >6 mm	637.021	757.417	847.791	11,93%
11	250300	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	1.095.780	1.854.253	791.048	-57,34%
12	854129	Diğer transistörler	309.392	526.093	729.180	38,60%
13	100590	Mısır (diğer)	663.381	754.691	728.213	-3,51%
14	271012	Petrol ve bitümenli yağlardan elde edilen hafif yağlar ve müstahzarları (petrol veya bitümenli yağ oranı >=%70)	509.471	759.154	673.323	-11,31%
15	999999	Başka yerde belirtilmeyen emtialar	611.291	765.383	670.281	-12,43%
16	854449	Diğer elektrik iletkenleri (gerilimi=<80 V. için)	394.894	543.339	666.684	22,70%
17	853690	Diğer elektrik devresi teçhizatı	446.262	427.449	656.660	53,62%
18	870710	Binek otomobilinin karoseri (şoför mahalli dahil)	344.242	416.304	644.974	54,93%
19	150710	Soya yağı ve fraksiyonları; ham	642.357	801.950	601.431	-25,00%
20	271121	Doğal gaz (gaz halinde)	158.449	249.669	594.167	137,98%

Kaynak:TradeMap

Fas'ın ülkemizden 2023 yılında 3,6 milyar dolar ithalat gerçekleştirmiş olup ülkemize ihracatı 1,1 milyar dolar olarak gerçekleştirmiştir. Fas ülkemiz ile gerçekleştirdiği ticaretinde dış ticaret açığı vermektedir. Fas ülkemizden ağırlıklı olarak sanayi ürünleri ithalatı gerçekleştirmektedir.

Fas ülkemizden en fazla demir- çelik boru, mineral yakıt ve yağlar ithal etmektedir. Fas'ın ülkemize en çok ihraç ettiği ürün grupları ise motorlu taşıtlar ve gübreler olmuştur.

3. FAS'IN TÜM ÜRÜNLERDE ÜLKE BAZINDA İHRACAT VERİLERİ

Tablo 3: Fas'ın En Çok İhracat Yaptığı 20 Ülke (Birim: Bin ABD Doları)

No	Ülkeler	2021	2022	2023	2022-2023 Değişim (%)	2023 Pay (%)
1	İspanya	7.865.015	8.308.259	9.574.244	15,24	22,54
2	Fransa	7.516.064	8.088.206	8.721.245	7,83	20,53
3	İtalya	1.559.790	1.887.109	2.202.501	16,71	5,19
4	B.Krallık	1.197.087	1.609.592	1.893.037	17,61	4,46
5	Almanya	1.075.011	1.336.410	1.816.257	35,91	4,28
6	ABD	1.103.262	1.418.273	1.253.887	-11,59	2,95
7	Hindistan	1.806.734	2.694.862	1.217.919	-54,81	2,87
8	Brezilya	2.029.315	1.700.738	1.204.311	-29,19	2,84
9	Türkiye	800.044	1.101.199	1.168.384	6,10	2,75
10	Hollanda	926.633	883.521	921.262	4,27	2,17
11	Portekiz	512.503	593.321	683.640	15,22	1,61
12	Belçika	552.707	802.008	557.237	-30,52	1,31
13	Cibuti	257.302	537.966	539.453	0,28	1,27
14	Pakistan	545.623	804.464	493.037	-38,71	1,16
15	Romanya	251.917	366.552	491.081	33,97	1,16
16	Hong Kong	98.017	327.770	475.649	45,12	1,12
17	Fildişi Sahili	358.446	314.315	469.813	49,47	1,11
18	Polonya	351.771	379.333	416.386	9,77	0,98
19	Bangladeş	585.598	874.648	407.298	-53,43	0,96
20	Çin	362.463	334.204	350.510	4,88	0,83
	Toplam	36.578.743	42.331.463	42.477.876	0,35	100,00

Kaynak: TradeMap

Fas, 2023 yılında 42,4 milyar dolar değerinde ihracat gerçekleştirmiştir. Bu rakam, 2022'ye göre binde 3'lük bir artış göstermektedir.

En çok ihracat yapılan ülke %22,54 pay ile İspanya olmuştur. İspanya'yı %20,53'lük pay ile Fransa takip etmektedir. Fas ihracatının yaklaşık yarısına yakını İspanya ve Fransa'ya gerçekleştirmektedir. Türkiye'ye yapılan 1,1 milyar dolar değerindeki ihracat verisiyle birlikte ülkemiz Fas ihracatında 9. sırada yer almaktadır.

Fas'ın en çok ihraç ettiği ürün grupları ise motorlu araçlar, kablolar, gübre, fosfor, hazır giyim, fosfat ve gıda ürünleridir.

4. FAS'IN İKLİMLENDİRME SEKTÖRÜ İTHALATI

2023 yılında 1,5 milyar dolar değerinde sektör ithalatı gerçekleştiren Fas, iklimlendirme sektöründe Kuzey Afrika'da önemli bir pazar konumundadır. Genel ithalatta görülen düşüğe rağmen iklimlendirme ürünleri ithalatında son 3 yılda düzenli bir artış görülmektedir.

Tablo 4.1: Fas'ın Sektörde En Çok İthalat Yaptığı 20 Ülke (Birim: Bin ABD Doları)

No	Ülkeler	2021	2022	2023	2022-2023 Değişim (%)	2023 Pay (%)
1	Çin	308.409	331.814	349.795	5,42	23,32
2	İspanya	188.296	174.371	184.727	5,94	12,31
3	İtalya	179.577	164.535	182.833	11,12	12,19
4	Fransa	135.169	142.192	141.677	-0,36	9,44
5	Almanya	119.111	106.108	113.140	6,63	7,54
6	Türkiye	94.408	119.995	110.708	-7,74	7,38
7	ABD	34.053	41.797	48.315	15,59	3,22
8	Portekiz	51.972	43.736	48.160	10,12	3,21
9	Hindistan	23.762	36.472	47.338	29,79	3,16
10	BAE	5.740	26.392	23.776	-9,91	1,58
11	G.Kore	9.726	20.882	21.907	4,91	1,46
12	Malezya	15.153	19.341	21.365	10,46	1,42
13	Çekya	15.280	17.613	19.551	11,00	1,30
14	Polonya	17.880	16.289	18.690	14,74	1,25
15	Mısır	14.729	14.731	16.425	11,50	1,09
16	B.Krallık	9.439	10.158	15.524	52,83	1,03
17	Belçika	16.629	21.327	13.886	-34,89	0,93
18	Bulgaristan	11.153	11.893	11.696	-1,66	0,78
19	İsveç	5.658	9.629	9.457	-1,79	0,63
20	Hollanda	7.134	9.393	7.902	-15,87	0,53
	TOPLAM	1.382.744	1.429.048	1.500.159	4,98	100,00

Kaynak: TradeMap

Fas'ın 2023 yılı iklimlendirme sektörü ithalatı, 2022'ye göre yaklaşık %5'lik bir artış göstererek 1,5 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

En çok ithalat yapılan ülkeler sırasıyla Çin, İspanya ve İtalya olmuştur. Türkiye ise 110 milyon dolar değerindeki ihracatıyla 6. sırada yer almaktadır. Fas'ın 2022'den 2023'e sektör ithalatının artmasına rağmen ülkemizden gerçekleştirdiği ithalatta %7,74'lük bir düşüş izlenmektedir.

Tablo 4.2: Fas'ın Sektör Alt ürün Gruplarındaki İthalat Verileri

ÜRÜN GRUBU	2021	2022	2023	2022-2023 Değişim (%)	Türkiye'nin 2022 Payı (%)	Türkiye'nin 2023 Payı (%)
ISITMA	121.198	87.218	81.405	-6,66	6,99	7,02
SOĞUTMA	170.041	150.711	159.143	5,59	14,39	16,71
KLİMA	200.797	208.640	239.766	14,92	1,44	1,69
TESİSAT	722.562	784.731	823.508	4,94	9,53	7,66
HAVALANDIRMA	160.342	192.664	200.763	4,20	8,09	6,47
YALITIM	29.604	30.104	21.894	-27,27	3,63	4,45
TOPLAM	1.382.744	1.429.048	1.500.159	4,98	8,40	7,38

Kaynak:TradeMap

Verilere istinaden Fas, 2022 yılına göre 2023 yılında %4,98'lik bir artış ile 1,5 Milyar USD sektör ithalatı gerçekleştirmiştir. Fas'ın en çok ithalat gerçekleştirdiği alt ürün grupları sırasıyla Tesisat Sistem ve Elemanları, Klima Sistem ve Elemanları, Havalandırma Sistem ve Elemanları, Havalandırma Sistem ve Elemanları, Soğutma Sistem ve Elemanları, Isıtma Sistem ve Elemanları, Yalıtım Malzemeleridir.

Fas'ın sektör ithalatında gerçekleşen artışa rağmen, ısıtma sistem ve elemanları alt ürün grubu ithalatında %6,66'lık düşüş yaşanmıştır. Bu alt ürün grubunda yıllara göre en çok ithal edilen ürün grubu 851610 Elektrikli su ısıtıcılar, daldırma suretiyle ısıtıcı cihazlar olmuştur. Bu ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirilen ülke İtalya olmuştur. Türkiye %7'lik pay ile 6. sırada yer almıştır.

Soğutma sistem ve elemanları alt ürün grubunda Fas'ın 2022 yılından 2023 yılına gerçekleştirdiği ihracat %5,59 artış göstermiştir. Bu alt ürün grubunda en çok ithal edilen ürün grubu 841850 Vitrin, tezgâh vb. tipi soğutucu-dondurucular ve 841869 Kondenserleri ısı değiştiricisi fonksiyonu gören kompresörlü ünite olmuştur. Bu alt ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirilen ülke İtalya olup ikinci sırada 26 milyon dolarlık değer ile ülkemiz yer almaktadır.

Klima sistem ve elemanları alt ürün grubu Fas'ın 2022 yılından 2023 yılına oransal olarak ithalatını en çok artırdığı alt ürün grubu olmuştur. Bu alt ürün grubu kapsamında en çok ithal edilen ürün grubu 841510 Pencere/duvar tipi klimalar (tek bir gövde halinde) olmuştur. Bu alt ürün grubu ithalatının %40'ı bu ürün grubundan yapılmıştır. En çok ithalat gerçekleştirilen ülke ise Çin olmuştur. Türkiye 4 milyon dolarlık değer ile 10. Sırada yer almıştır.

Tesisat sistem ve elemanları alt ürün grubunda Fas son 3 yılda ithalatını düzenli olarak artırmıştır. Bu alt ürün grubunda ve tüm sektör ithalatında en çok ithal edilen ürün grubu 848180 Diğer Muslukçu Eşyası olmuştur. Bu ürün grubunda 2023 yılında toplam 168,8 milyon dolar ihracat gerçekleştirilmiştir. Tesisat sistem ve elemanları alt ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirilen ülkeler Çin, İspanya ve İtalya'dır. Türkiye 2023 yılında 63 milyon dolarlık ihracat değeri ile 6. sırada yer almıştır.

Havalandırma sistem ve elemanları alt ürün grubu ithalatında da son 3 yılda düzenli bir artış yaşanmıştır. 2023 yılında bu alt ürün grubunda 200,7 milyon dolar ithalat gerçekleştirilmiştir. 2023 yılında 46,4 milyon dolar ile en çok ithalat gerçekleştirilen ürün grubu 842199 Filtre, arıtma cihazlarının aksam, parçaları olmuştur. Bu ürün grubunu 2023 yılındaki 43,4 milyon dolarlık ithalat ile 841480 Diğer amaçlar için kullanılan kompresör, vantilatör, aspiratör ürün grubu takip etmiştir. Havalandırma sistem ve elemanları alt ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirilen ülke Çin olup 2023 yılında Türkiye ithalatta 6. sırada yer almıştır.

Yalıtım malzemeleri ithalatı, 2022'den 2023 yılına yaklaşık 10 milyon dolarlık düşüş kaydetmiştir. Bu alt ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirilen ürün grupları 680610 Cüruf, kaya yünü vb. mineral yünler, karışımları (kütük, levha vb. halinde) ve 701990 Diğer cam lifi, cam yününden mamuldedir. Yalıtım malzemeleri ithalatının yaklaşık üçte biri İspanya'dan yapılmakta olup 2023 yılında Türkiye 974 bin dolarlık ithalat miktarı ile 6. sırada yer almıştır.

5. FAS'IN TÜRKİYE'DEN SEKTÖR İTHALATI VERİLERİ

Fas iklimlendirme sektörü ticaretinde dış ticaret açığı veren ithalata bağımlı bir pazardır. 2023 yılında bu değerler 1,5 milyar dolarlık ithalat, 308 milyon dolarlık ihracat olarak gerçekleşmiştir. Ülkemiz Fas'ın önemli bir ithalat ortağı olup genel ithalatında 2023 yılında 5. sırada yer almış olup sektör ithalatında ise 2023 yılında 6. olmuştur. Fas'ın ülkemizden sektör ithalatını gösteren rakamlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5: Fas'ın Türkiye'den Sektör İthalat Verileri (Bin USD)

ÜRÜN GRUBU	2022	2023	2022-2023 Değişim (%)	Türkiye'nin Fas İthalatındaki Sıralaması (2023)
ISITMA	6.096	5.714	-6,27	7.
SOĞUTMA	21.688	26.588	22,59	2.
KLİMA	3.006	4.058	35,00	10.
TESİSAT	74.794	63.061	-15,69	6.
HAVALANDIRMA	15.590	12.990	-16,68	6.
YALITIM	1.094	974	-10,97	6.
TOPLAM	119.995	110.708	-7,74	6.

Kaynak: TradeMap

Ülkemiz, ısıtma sistem ve elemanları ihracatında kombi ve radyatörde yüksek olan gücünü Fas'ın iklim koşulları sebebiyle bu ürünlerin tercih edilmemesine bağlı olarak yansıtamamaktadır. Ülkemizin 5 milyon dolarlık ürün ihracatının yaklaşık yarısı 841939 Diğer kurutucular ürün grubu üzerinden yapılmıştır.

Soğutma sistem ve elemanları alt ürün grubu ithalatında ülkemiz İtalya'nın ardında ikinci sırada yer almaktadır. Fas 2023 yılında ülkemizden bu alt ürün grubunda 26,5 milyon dolar değerinde ithalat gerçekleştirmiştir. Fas'ın bu ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirdiği ürün grubu 841850 Vitrin, tezgah vb. tipi soğutucu-donduruculardır. 2023 yılında bu ürün grubunda ülkemiz yaklaşık 20 milyon dolar ihracat gerçekleştirmiştir.

Klima sistem ve elemanları alt ürün grubu ithalatında ise ülkemiz 10.sırada yer almaktadır. Fas bu alt ürün grubunda 2023 yılında ülkemizden 4 milyon dolar ithalat gerçekleştirmiştir. Fas'ın bu ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirdiği ürün 841510 Pencere/duvar tipi klimalardır (tek bir gövde halinde). 2023 yılında ülkemiz bu üründe 112 bin dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir.

Tesisat sistem ve elemanları alt ürün grubunda ise ülkemiz Fas'ın ithalatında 6.sırada yer almaktadır. Türkiye, 2023 yılında 63 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Bu alt ürün grubunda 2023 yılında en çok 848180 Diğer muslukçu eşyası ithal edilmiştir. 2023 yılında ülkemizden Fas'a bu üründe 14 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir.

Havalandırma sistem ve elemanları alt ürün grubunda 2023 yılında ülkemiz Fas'ın en çok ithalat gerçekleştirdiği ülkeler arasında 6.sırada yer almaktadır. Bu ürün grubunda Fas en çok ithalatı ise Çin'den gerçekleştirmektedir. En çok ithalat 2023 yılında 842199 Filtre, arıtma cihazlarının aksam ve parçalarından gerçekleştirilmiştir. Ülkemizden 2023 yılında Fas'a 842199 GTİP numaraları üründen 260 bin dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir.

Yalıtım malzemeleri alt ürün grubunda 2023 yılında ülkemiz Fas'ın en çok ithalat yaptığı ülkeler arasında 974 bin dolarlık değerle 6.sırada yer almaktadır. Bu alt ürün grubunda en çok ithalat 680610 GTİP numaralı Cüruf, kaya yünü vb. mineral yünler, karışımları (kütük, levha vb. halinde) ürününden yapılmıştır. Ülkemizden bu üründe Fas'a ihracat 450 bin dolar seviyesindedir.

6. FAS'IN EN ÇOK İTHAL ETTİĞİ 20 SEKTÖR ÜRÜNÜ

Fas'ın 2023 yılında iklimlendirme sektörü genelinde en çok ithalat gerçekleştirdiği ürün; 848180 Diğer muslukçu eşyasıdır. 2023 yılında 168 milyon dolar ithalat gerçekleştirilen ürün bazında ithalat bir önceki yıla göre %6 oranında azalış göstermiştir. Ürün grubunda Fas'ın en çok ithalat gerçekleştirdiği ülkeler sırasıyla; Çin, İspanya, İtalya, Fransa ve Türkiye'dir.

Fas'ın 2023 yılında en çok ithal ettiği ikinci ürün 841370 Diğer santrifüjlü pompalardır. 2023 yılında bu üründe ithalatını bir önceki yıla göre yaklaşık %11 oranında artıran Fas, 116 milyon dolar ürün grubunda ithalat gerçekleştirmiştir. Bu ürün grubunda en çok ithalat gerçekleştirdiği ülkeler sırasıyla; Çin, İtalya, Hindistan, Fransa ve Türkiye'dir.

842121 Suyun filtre edilmesi veya arıtılmasına mahsus cihazlar ürün grubunda ise 2023 yılında yaklaşık 108 milyon dolar ithalat gerçekleştirerek bir önceki yıla göre ürün grubu bazında ithalatını %14 oranında artıran Fas'ın, sırasıyla en çok ithalat gerçekleştirdiği ülkeler; Birleşik Arap Emirlikleri, Çin, Hindistan, Fransa ve ABD'dir.

Tablo 7: Fas'ın En çok İthal Ettiği 20 Sektör Ürünü (Birim: Bin ABD Doları)

No	GTİP Kodu	GTİP Tanımı	2021	2022	2023	2022-2023 Yılları Değişim (%)
1	848180	Diğer muslukçu eşyası	170.563	179.830	168.862	-6,10%
2	841370	Diğer santrifüjlü pompalar	111.898	105.444	116.860	10,83%
3	842121	Suyun filtre edilmesi/arıtılmasına mahsus cihazlar	39.569	95.096	108.427	14,02%
4	841510	Pencere/duvar tipi klimalar (tek bir gövde halinde)	68.542	75.552	96.518	27,75%
5	391740	Plastikten tüp, boru ve hortum bağlantı elemanları	66.611	68.983	79.534	15,30%
6	841590	Klima cihazlarının aksam-parçaları	64.904	61.311	63.428	3,45%
7	391739	Diğer tüp, boru ve hortumlar-plastikten	57.886	54.370	57.630	6,00%
8	841850	Vitrin, tezgah vb. tipi soğutucu-dondurucular	32.357	42.677	47.276	10,78%
9	842199	Filtre, arıtma cihazlarının aksam, parçaları	19.150	41.610	46.492	11,73%
10	841480	Diğer amaçlar için kullanılan kompresör, vantilatör, aspiratör	46.789	49.406	43.484	-11,99%
11	842129	Diğer sıvı filtre/arıtma cihazları	37.340	42.163	35.946	-14,75%
12	841869	Kondenserleri ısı değiştiricisi fonksiyonu gören kompresörlü ünite	34.027	33.539	33.899	1,07%
13	842139	Diğer motorlar için hava filtreleri	22.819	31.857	30.234	-5,09%
14	851610	Elektrikli su ısıtıcılar, daldırma suretiyle ısıtıcı cihazlar	24.718	23.714	28.241	19,09%
15	841430	Soğutma cihazlarında kullanılan kompresörler	26.353	24.830	27.400	10,35%
16	401693	Vulkanize kauçuktan conta, rondela ve diğer eşya	22.229	25.103	27.142	8,12%
17	841989	Pastörize, kondanse etme vb. işler için cihaz, tertibat	24.462	21.079	24.681	17,09%
18	392113	Poliüretanlardan gözenekli levha, yaprak, pelikül, lamalar	16.038	19.802	23.771	20,04%
19	741110	Rafine edilmiş bakırdan ince ve kalın boru	17.727	21.808	21.464	-1,58%
20	841459	Diğer vantilatörler-aspiratörler	22.005	20.982	21.298	1,51%

Kaynak:TradeMap

7. FAS'IN ÜLKE BAZINDA SEKTÖR İHRACAT VERİLERİ

Tablo 6: Fas'ın Sektörde En Çok İhracat Yaptığı 20 Ülke (Birim: Bin ABD Doları)

No	Ülkeler	2020	2021	2022	2023	2023-2022 Yılları farkı	2023-2022 Değişimi (%)	2023 Yılı Payı (%)
1	İspanya	122.080	146.745	166.529	195.951	29.422	17,67%	63,59%
2	Fransa	47.912	20.750	13.265	23.823	10.558	79,59%	7,73%
3	Almanya	4.132	12.412	16.844	20.263	3.419	20,30%	6,58%
4	Fildişi Sahili	1.799	2.369	2.183	15.975	13.792	631,79%	5,18%
5	Moritanya	2.427	4.533	8.362	7.729	-633	-7,57%	2,51%
6	Polonya	1.069	1.033	2.295	4.459	2.164	94,29%	1,45%
7	Portekiz	1.832	2.736	3.339	3.588	249	7,46%	1,16%
8	Senegal	2.649	5.985	4.738	3.572	-1.166	-24,61%	1,16%
9	B.Krallık	734	526	990	2.797	1.807	182,53%	0,91%
10	Slovakya	3.589	3.844	3.527	2.784	-743	-21,07%	0,90%
11	Tunus	3.463	2.595	1.678	2.757	1.079	64,30%	0,89%
12	Benin	147	575	6.091	1.730	-4.361	-71,60%	0,56%
13	Cezayir	1.334	1.524	1.196	1.583	387	32,36%	0,51%
14	Çekya	1.147	1.812	1.933	1.515	-418	-21,62%	0,49%
15	Türkiye	203	1.350	1.261	1.345	84	6,66%	0,44%
16	BAE	105	57	95	1.318	1.223	1287,37%	0,43%
17	Gabon	423	1.539	838	1.303	465	55,49%	0,42%
18	Romanya	838	807	820	1.259	439	53,54%	0,41%
19	Mali	680	705	971	1.164	193	19,88%	0,38%
20	Belçika	209	651	632	983	351	55,54%	0,32%
	TOPLAM	213.021	228.931	253.191	308.148	54.957	21,71%	100,00%

Kaynak: TradeMap

Fas, 2023 yılında iklimlendirme sektöründe 1,5 milyar dolar ithalat gerçekleştirmiştir. Bu rakam 2022 yılına kıyasla %4,98'lik bir artışı temsil etmektedir. Bununla birlikte ihracatın ithalatı karşılama oranı %20,5 seviyesinde olurken ülke iklimlendirme sektöründe ithalatçı konumundadır.

Fas'ın iklimlendirme sektörü alanında en çok ihracat yaptığı ülke İspanya'dır. 2023 yılında İspanya'ya yapılan sektör ihracatı 2022 yılına göre %17,6 artarak 195 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Bu durum, İspanya'nın Fas için önemli bir iklimlendirme sektörü pazarı olduğunu göstermektedir. Fransa, Fas'ın en çok ihracat yaptığı ikinci ülkedir. 2023 yılında Fransa'ya yapılan sektör ihracatı 2022 yılına göre %79,59 artarak 23,8 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Almanya, Fildişi Sahili ve Moritanya da Fas için önemli iklimlendirme sektörü pazarlarıdır. Ülkemiz Fas'ın sektörde en çok ihracat yaptığı ülkeler arasında 15.sırada yer almaktadır.

8. TÜRKİYE- FAS SERBEST TİCARET ANTLAŞMASI

7 Nisan 2004 tarihinde iki ülke Başbakanları tarafından Ankara'da imzalanmış olan Türkiye-Fas Serbest Ticaret Anlaşması'nın onaylandığına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı, 28 Aralık 2004 tarih ve 25684 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Anlaşma, 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan, söz konusu anlaşmanın tadiline ilişkin Anlaşma, ekli notalar ile birlikte 28 Nisan 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, söz konusu Anlaşma eklerinde belirtilen Türkiye menşeli ürünler, Fas'a ihracatlarında 2 Mayıs 2022 tarihinden itibaren beş yıl geçerli olmak üzere Fas tarafından uygulanmakta olan MFN vergi oranının %90'ına tekabül eden oranda gümrük vergisine tabi olacaktır.

Sanayi Ürünleri Gümrük Vergisi Düzenlemesi

Ülkemiz tarafından, Fas menşeli sanayi ürünleri için uygulanan gümrük vergileri ve eş etkili vergiler STA'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte kaldırılmıştır.

Fas tarafı ise ülkemiz menşeli sanayi mallarının Fas'a ithalatında uygulanan gümrük vergilerini, Anlaşmanın eki Protokol I'de belirtilen ürünler hariç olmak üzere, STA'nın yürürlüğe girdiği tarih itibarı ile sıfırlanmıştır. Protokol I eki Liste I, Liste II kapsamı Türkiye menşeli eşyanın Fas'a ithalatında uygulanan gümrük vergileri 1 Ocak 2015 tarihine kadar tedricen kaldırılmıştır. Liste III kapsamında belirtilen ürünler, Anlaşma kapsamındaki liberalizasyondan yararlanmamaktadır.

Anlaşmaya ve eklerine Ticaret Bakanlığının web sitesi üzerinden ulaşılabilir.

<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/yururlukte-bulunan-stalar/fas>

